

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ЦНТУ)

Кафедра економіки, підприємництва
та готельно-ресторанної справи

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	ЕКОНОМІКА ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
Викладач 	БУГАЄВА МАРІЯ ВІКТОРІВНА, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та ГРС
Рівень вищої освіти	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)
Контактний телефон викладача	+38(095) 19-14-552
E-mail:	Bmw87forever@gmail.com
Обсяг та ознаки дисципліни	Вибіркова дисципліна Форма контролю: залік Загальна кількість кредитів – 4, годин – 120. Формат: очний (offline / face to face) / дистанційний (online). Мова викладання: українська
Консультації	Консультації проводяться відповідно до Графіку кафедри економіки, підприємництва та ГРС, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua; у режимі відео конференцій Zoom, через електронну пошту, Viber, Telegram за домовленістю. Віртуальна аудиторія: https://us04web.zoom.us/j/72415477221?pwd=e7ZLTi7KEkKaE19wGotLzKx8Z06m2Q.1
Пререквізити	Особливі вимоги відсутні, але ефективність засвоєння змісту дисципліни значно підвищиться, якщо здобувач володіє знаннями з основ економічної теорії, економіки праці та соціально-трудових відносин, вступу до спеціальності, макроекономіки, мікроекономіки, економіки підприємства, міжнародних економічних відносин, менеджменту, маркетингу тощо.

1. Мета і завдання дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Економіка та організація інноваційної діяльності» є вивчення економічної теорії і практики інноваційної сфери діяльності підприємств та організацій різних форм власності для досягнення ними технологічного і товарного лідерства, вивчення основних засад інноваційної політики і стратегії фірми, організації управління інноваційною діяльністю, визначення найбільш ефективних напрямків оновлення техніко-технологічної бази підприємства та її продукції, з'ясування особливостей організаційних форм забезпечення і методів впровадження результатів інноваційної діяльності, висвітлення системи регулювання, стимулювання інноваційних процесів, захисту інновацій, обґрунтування організаційно-економічного механізму фінансування інноваційних проектів сучасного ціноутворення на наукомістку продукцію та оцінка соціально-економічної ефективності результатів наукових досліджень.

Основні завдання вивчення дисципліни полягають у:

1. Формуванні системного розуміння сутності інновацій та інноваційних процесів, їх економічної природи, класифікації, життєвого циклу та ролі у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств і національної економіки.

2. Опануванні теоретико-методологічних засад інноваційного розвитку економіки, включаючи сучасні концепції (інноваційні системи, відкриті інновації, цифрова трансформація, економіка знань) та глобальні тенденції.

3. Вивченні механізмів державного регулювання та підтримки інноваційної діяльності, зокрема інструментів інноваційної політики, нормативно-правового забезпечення, податкових стимулів та інституційної підтримки.

4. Формуванні компетентностей розроблення та реалізації інноваційної політики підприємства, включаючи визначення стратегічних пріоритетів, вибір інноваційних стратегій та інтеграцію інновацій у загальну систему управління.

5. Опануванні методів управління інноваційними процесами, зокрема планування, організації, мотивації та контролю інноваційної діяльності на різних етапах її здійснення.

6. Розвитку здатності до управління інноваційним розвитком підприємства, включаючи формування інноваційного потенціалу, управління знаннями та забезпечення адаптивності до змін зовнішнього середовища.

7. Вивченні організаційних форм інноваційної діяльності, таких як технопарки, бізнес-інкубатори, стартапи, кластери, венчурні структури та інтегровані корпоративні об'єднання.

8. Опануванні підходів до створення інновацій та формування попиту на них, включаючи маркетинг інновацій, аналіз ринку, управління життєвим циклом інноваційного продукту.

9. Формуванні навичок моніторингу інноваційної діяльності та інформаційного забезпечення, зокрема використання аналітичних

інструментів, індикаторів інноваційного розвитку та систем підтримки прийняття рішень.

10. Опануванні механізмів фінансування інноваційної діяльності, включаючи власні, залучені та позикові джерела, венчурне фінансування, гранти та державні програми підтримки.

11. Вивченні процесів оновлення техніко-технологічної бази підприємства, впровадження нових технологій, цифровізації виробництва та підвищення технологічної ефективності.

12. Формуванні компетентностей розроблення та реалізації інноваційних проєктів, включаючи техніко-економічне обґрунтування, оцінювання ризиків, планування ресурсів і контроль виконання.

13. Опануванні методів комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства, з урахуванням економічних, соціальних, екологічних та інституційних ефектів.

14. Формуванні знань і практичних навичок комерціалізації результатів інноваційної діяльності, включаючи управління інтелектуальною власністю, трансфер технологій, ліцензування та вихід інновацій на ринок.

Така система завдань забезпечує формування у здобувачів освіти цілісного наукового бачення інноваційної діяльності та практичних компетентностей щодо її ефективного управління в умовах сучасної економіки.

2. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати:

1. Знання:

- сутності інновацій, інноваційних процесів та їх ролі в економічному розвитку підприємств і національної економіки;

- теоретичних засад інноваційного розвитку, сучасних концепцій (національні інноваційні системи, відкриті інновації, цифровізація, економіка знань);

- закономірностей і тенденцій розвитку інноваційної діяльності в умовах глобалізації та цифрової трансформації;

- механізмів державного регулювання та підтримки інноваційної діяльності, інструментів інноваційної політики;

- принципів формування та реалізації інноваційної політики підприємства;

- методів і моделей управління інноваційними процесами та інноваційним розвитком підприємства;

- організаційних форм інноваційної діяльності (технопарки, кластери, стартапи, бізнес-інкубатори, венчурні структури);

- підходів до створення інновацій, управління їх життєвим циклом та формування попиту на інноваційні продукти;

- систем моніторингу інноваційної діяльності та інформаційного забезпечення управління інноваціями;
- джерел, форм і механізмів фінансування інноваційної діяльності;
- основ техніко-технологічного оновлення підприємства та впровадження інноваційних технологій;
- методів обґрунтування, планування та реалізації інноваційних проєктів;
- підходів до оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства;
- механізмів комерціалізації результатів інноваційної діяльності, управління інтелектуальною власністю та трансферу технологій.

2. Уміння:

- ідентифікувати та класифікувати інновації, аналізувати інноваційні процеси на рівні підприємства та економіки в цілому;
- здійснювати аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища інноваційної діяльності, визначати фактори та драйвери інноваційного розвитку;
- розробляти інноваційну політику підприємства, формувати інноваційні стратегії та визначати пріоритетні напрями розвитку;
- застосовувати методи управління інноваційними процесами (планування, організація, мотивація, контроль) у практичній діяльності;
- формувати та ефективно використовувати інноваційний потенціал підприємства;
- обирати оптимальні організаційні форми здійснення інноваційної діяльності відповідно до умов функціонування підприємства;
- здійснювати маркетинговий аналіз інновацій, оцінювати попит, визначати цільові сегменти та позиціонувати інноваційні продукти;
- використовувати сучасні інформаційно-аналітичні інструменти для моніторингу інноваційної діяльності та підтримки управлінських рішень;
- обґрунтовувати джерела фінансування інноваційної діяльності, оцінювати їх ефективність та доцільність використання;
- розробляти інноваційні проєкти, здійснювати їх техніко-економічне обґрунтування, планування ресурсів і управління ризиками;
- проводити комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності з використанням економічних показників та аналітичних методів;
- організовувати процес комерціалізації інновацій, включаючи захист прав інтелектуальної власності та трансфер технологій;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо впровадження інновацій в умовах невизначеності та ризику;
- адаптувати інноваційні рішення до змін зовнішнього середовища та забезпечувати конкурентоспроможність підприємства.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення. При організації освітнього процесу в Центральнотраїнському національному технічному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу (<https://kntu.kr.ua/file/content/424/polozhennia-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protseesu-v-tsntu.pdf>); Положення про організацію вивчення вибіркових навчальних дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО (<https://kntu.kr.ua/file/content/424/polozhennia-pro-orhanizatsiyu-osvitnoho-protseesu-v-tsntu.pdf>); Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ (<https://kntu.kr.ua/file/content/1938/kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti.pdf>).

4. Програма навчальної дисципліни

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Завдання
1	ТЕМА 1. Сутнісна характеристика інновацій та інноваційних процесів.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача.
2	ТЕМА 2. Теоретичні засади та сучасні тенденції інноваційного розвитку економіки.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
3	ТЕМА 3. Державне регулювання та підтримка інноваційної діяльності.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
4	ТЕМА 4. Інноваційна політика підприємства.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
5	ТЕМА 5. Управління інноваційними процесами.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
6	ТЕМА 6. Управління інноваційним розвитком підприємства.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
7	ТЕМА 7. Організаційні форми інноваційної діяльності.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
8	ТЕМА 8. Особливості створення інновацій і формування попиту на них.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
9	ТЕМА 9. Моніторинг	8	1. Питання до додаткової підготовки.

	інновацій та інформаційного забезпечення інноваційної діяльності.		2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
10	ТЕМА 10. Фінансування інноваційної діяльності.	8	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
11	ТЕМА 11. Оновлення техніко-технологічної бази підприємства.	10	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
12	ТЕМА 12. Інноваційний проєкт: обґрунтування та реалізація.	10	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
13	ТЕМА 13. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства.	10	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
14	ТЕМА 14. Комерціалізація результатів інноваційної діяльності.	10	1. Питання до додаткової підготовки. 2. Завдання для індивідуальної роботи 3. Завдання для групової роботи 4. Підготовка реферату. 5. Практичні кейси 6. Задача
Разом		120	

5. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, підсумковий.

Форма підсумкового контролю: залік.

Протягом семестру здобувач може отримати максимум 100 балів, в тому числі за перший рубіжний контроль – 50 балів, за другий рубіжний контроль – 50 балів. По поточному контролю здобувач має можливість отримати бали за активність на лекційних та практичних заняттях, виявлення рівня підготовки здобувачів із зазначеної теми під час опитування, підготовки додаткових питань до тем, виконання завдань для індивідуальної роботи, завдань для групової роботи, підготовки рефератів, практичних кейсів та задач. Кількість балів, одержана здобувачем вищої освіти протягом семестру, та кількість балів за виконання підсумкової залікової роботи додається і разом складає оцінку знань здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни

за 100- бальною шкалою та дворівневою шкалою («зараховано», «не зараховано») та шкалою ЄКТС результатів навчання. Результати навчання, набуті шляхом неформальної, інформальної освіти зараховуються відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти в Центральноукраїнському національному технічному університеті. При контролі на лекційних та практичних заняттях оцінці підлягають: рівень знань, продемонстрований у виступах з доповідями-презентаціями та при підготовці індивідуальних завдань; результати поточного опитування, розв'язання практичних завдань. Критеріями оцінки є: при усних відповідях: повнота розкриття питання; логіка викладання, культура мови; емоційність та переконаність; використання основної та додаткової літератури; аналітичні міркування, вміння роботи порівняння, висновки. при виконанні письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки; самостійність виконання завдання; акуратність оформлення письмової роботи (реферату, тезисів, статті).

Таблиця 1

Схема нарахування балів за видами робіт

Види робіт	Максимальна кількість балів за один вид робіт	Орієнтовна кількість робіт, необхідних для одержання здобувачем максимальної кількості балів протягом семестру	Максимальна кількість балів, яку можливо отримати протягом семестру за видом роботи	В тому числі розподіл за рубіжними контролями, враховуючи розподіл балів	
				I	II
Розв'язання задач	5	4 завдання	20	10	10
Поточне опитування («перевернутий клас»)	5	4 відповіді	20	10	10
Доповіді презентації на практичних заняттях	5	2 доповіді-презентації	10	5	5
Розв'язання кейсів	5	8	40	20	20
Підготовка індивідуальних завдань	5	2 індивідуальні завдання	10	5	5
Разом			100	50	50

Участь в поточному опитуванні, доповідь-презентації на практичних заняттях, підготовка індивідуальних завдань оцінюється у 5 балів за: повний, розгорнутий, вичерпний виклад змісту поставленого питання або проблеми; повний перелік необхідних для розкриття змісту питання економічних категорій та законів; виявлення творчих здібностей у розумінні, викладенні й використанні навчально-програмного матеріалу; здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити

логічні висновки й узагальнення; знання історії створення таких теорій та еволюції поглядів основних представників; уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їхні риси та форми виявлення; демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання; використання актуальних фактичних та статистичних даних, знань дат та історичних періодів, які підтверджують тези відповіді на питання; знання необхідних законів і нормативних матеріалів України, міжнародних та міждержавних угод з обов'язковим на них посиланням під час розкриття питань, які того потребують; знання точних назв та функцій національних та міжнародних установ, історії їх створення і ролі при вирішенні проблем, які ставляться у конкретному питанні; засвоєння питань програми курсу відповідно до основної та додаткової літератури. Відповідь знижується на 1 бал, якщо не виконано дві вимоги до відповіді на вищий бал. Відповідь оцінюється у 0 балів за неготовність до заняття. При виконанні задачі чи кейсу з теми дисципліни, оцінюються в 5 бали кожне. При розв'язуванні практичних задач здобувач може отримати: 5 балів – ставиться, якщо практичне завдання розв'язано вірно; 4 бали – ставиться, якщо в практичному завданні допущені незначні помилки; 3 бали – якщо завдання розв'язано вірно не менше 50% обсягу завдання; 2 бали – якщо завдання розв'язано вірно менше половини обсягу завдання; 1 бал – якщо завдання розв'язано вірно не менше 25% обсягу завдання; 0 балів - якщо завдання не виконано або виконано невірно.

Шкала оцінювання: ЄКТС, національна та ЦНТУ

Оцінка за шкалою ЄКТС	Визначення	Оцінка	
		За національною системою (залік)	За системою ЦНТУ
A	ВІДМІННО - відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок	Зараховано	90-100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ - вище середнього рівня з кількома помилками	Зараховано	82-89
C	ДОБРЕ - в загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок		74-81
D	ЗАДОВІЛЬНО - непогано, але зі значною кількістю недоліків	Зараховано	64-73
E	ДОСТАТНЬО - виконання задовольняє мінімальні критерії		60-63
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО - потрібно попрацювати перед тим, як перескласти	Незараховано	35-59
F	НЕЗАДОВІЛЬНО - необхідна серйозна подальша робота		1-34

6. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Гуторов О.І., Ярута М.Ю., Сисоєва С.І. Г97 Економіка та організація інноваційної діяльності / О.І. Гуторов, М.Ю. Ярута, С.І. Сисоєва. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х., 2019. 227 с.
2. Заблоцький Б.Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: Навч. посібник.: 2-ге вид. Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 427 с.
3. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти [Текст] : міжуніверситетська колективна монографія / [Л.О. Волощук, Є.І. Масленніков, Е.А. Кузнєцов та ін.]. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 523 с.
4. Інноваційний менеджмент [Текст]: підручник / П.П. Микитюк, В.Я. Брич, М.М. Шкільняк, Ю.І. Микитюк; за ред. П.П. Микитюка; Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль: [ТНЕУ; Економічна думка], 2019. 518 с.
5. Краус Н.М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. 492 с
6. Левченко Ю.Г. Економіка та організація інноваційної діяльності Левченко, Ю.Г. Економіка й організація інноваційної діяльності: Підручник / Ю.Г. Левченко. К. Кондор, 2018. 448 с.
7. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
8. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

Додаткові:

1. Безус А. М., Шевчун М. Б., Безус П. І. Перспективи інноваційного розвитку роздрібно́ї торгівлі в Україні. Економіка та держава. 2019. № 5. С. 24–28.
2. Волкова Н. В., Дивнич О. Д. Інноваційна модель економічного зростання в умовах глобалізаційних процесів. *Інфраструктура ринку*. Вип. 71. 2023. С. 21–25. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2023/71_2023/6.pdf.
3. Дейнека Т.А., Шкурупій О.В., Дивнич О.Д., Загребельна І.Л. Інтелектуальний потенціал технологічного лідерства та конкурентоспроможності країн. *Бізнес Інформ*. 2024. № 8. С. 182 – 188. URL: https://mail.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-8_0-pages-182_188.pdf
4. Інноваційні платформи управління економічними процесами в умовах цифровізації економіки [Текст]: кол. монографія / за ред. В.В. Прохорової; Українська інженерно-педагогічна академія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2020. 293 с.
5. Теоретико-методологічні засади використання потенціалу технологічного підприємництва для розвитку ринку інноваційних товарів

[Текст] : монографія / [Бутенко А.І. Шлафман Н.Л. Уманець Т.В. та ін.]; НАН України. Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень. Одеса: [ШПРЕЕД НАНУ], 2019. 238 с.

6. Фарат О.В. Теоретико-методологічні основи забезпечення конкурентоспроможності підприємницьких структур на засадах розвитку інноваційних кластерів [Текст]: монографія / О.В. Фарат; за ред. С.В. Князя; Національний університет "Львівська політехніка". Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2019. 224 с.

Інформаційні ресурси

1. Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму. URL: <http://www.weforum.org>
2. Офіційний сайт ділового видання Fortune. URL: <http://www.fortune.com>
3. Офіційний сайт ділового журналу Forbes. URL: <http://www.forbes.com>
4. Офіційний сайт ЄБРР. URL: <http://www.ebrd.com>
5. Офіційний сайт Європейської комісії. URL: <http://ec.europa.eu>
6. Офіційний сайт Євростат. URL: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>
7. Офіційний сайт ЄС. URL: <http://www.europa.eu.int>
8. Офіційний сайт ЄЦБ. URL: <http://www.ecb.europa.eu>
9. Офіційний сайт Інформаційного агентства Bloomberg. URL: <http://www.bloomberg.com>
10. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку. URL: www.unctad.org
11. Офіційний сайт МВФ. URL: <http://www.imf.org>
12. Офіційний сайт Організації економічного співробітництва і розвитку. URL: <http://www.oecd.org>
13. Офіційний сайт Організації об'єднаних націй. URL: <http://www.un.org>.
14. Офіційний сайт Організації об'єднаних націй з промислового розвитку (ЮНІДО). URL: <http://www.unido.org>
15. Офіційний сайт Програми розвитку ООН (ПРООН). URL: <http://www.undp.org>
16. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
17. Офіційний сайт Світової організації торгівлі. URL: <https://www.wto.org>
18. Офіційний сайт статистичний порталу Statista. URL: <http://www.statista.com>
19. Офіційний сайт Швейцарського економічного інституту. URL: <http://globalization.kof.ethz.ch>
20. Глобальний індекс інновацій (GII). URL: <https://nipo.gov.ua/hlobalnyj-innovatsijnyj-indeks-24/>